

MIRALLS | TAULA RODONA
**Marc Sempere, Caterina
 Canyelles i Carles Bianco:**
 Entre la glòria i el 'copy left'
 pàg. 4 i 5

BON VIURE
**Donestech: feminitzar
 les tecnologies**
 pàg. 7

Eutanàsia a l'escola pública

Sota l'impuls de les polítiques neoliberals posades en pràctica des dels anys vuitanta, el sistema educatiu ha patit una sèrie de canvis que han modificat profundament la seva essència. El paper de l'escola com a espai de ciutadania i com a ascensor social ha estat devaluat. D'altra banda, el discurs mediàtic que ha acompanyat –i promogut– aquests canvis ha tingut un dels seus blancs preferits en el professorat, mentre que els partits d'esquerra han abandonat els seus valors tradicionals per abraçar amb força el nou paradigma neoliberal.

Xavier Díez
 afons@setmanaridirecta.info

Al llarg de la darrera dècada, l'educació ha passat a tenir un protagonisme polític i mediàtic al qual no estava acostumada. Les proves PISA; els informes elaborats per fundacions pantalla de *lobbies* econòmics sobre el presumpte estat catastròfic de l'educació; les crítiques ferotges dutes a terme des dels mitjans de comunicació, i les acusacions difamatòries a docents, famílies i alumnat per la seva presumpta manca de responsabilitat, esforç o professionalitat, han suposat un qüestionament integral del que representa l'escola, no únicament pel que fa a la metodologia o als continguts, sinó també de la seva pròpia essència.

Aquesta estratègia de descrèdit orquestrada des d'instàncies del poder polític, econòmic i comunicatiu ha estat un mitjà per forçar canvis legals a escala local (la llei d'educació de Catalunya) que s'emmarquen en un seguit de transformacions globals (les proves PISA o el pla Bolonya) amb un idèntic rerefons: un canvi en el plantejament, l'estructura i les finalitats de l'educació, en una societat que es mou en la lògica d'un nou capitalisme.

Una ciutadella assetjada

La crisi derivada de l'increment abrupte dels preus del petroli, a partir de 1973, va propiciar el trencament del pacte tàcit entre classes socials que havia caracteritzat l'Estat del benestar bastit després de la Segona Guerra Mundial, fonamentat en la plena ocupació i en uns impostos progressius relativament elevats. La revolució conservadora liderada per Margaret Thatcher i Ronald Reagan –elegits el 1979 i el 1980 respectivament– va anar acompanyada per un potent corrent filosòfic, el neoliberalisme, teoritzat per l'economista Friedrich Von Hayek i Milton Friedman, vinculats a la Universitat de Chicago.

L'efecte de la imposició de les polítiques neoliberals ha estat dramàtic: ha demolit els sistemes educatius públics, ha promogut la creació d'una xarxa d'escoles elitistes i ha trencat la idea de l'escola com a espai de ciutadania i com a ascensor social. Així, les classes mitjanes han assistit –impotents– a la seva pràctica desaparició,

no sols per la caiguda del nivell de vida i l'empitjorament accelerat de les condicions laborals, sinó per la certesa que els fills i filles, fruit de la crisi induïda dels sistemes educatius, veuran rebaixat el seu estatus i les seves expectatives respecte a les dels pares.

Davant dels valors propis de l'Estat del benestar, assumits a mitges entre la democràcia cristiana i la socialdemocràcia, en aquest nou context, s'ha imposat un discurs sofisticat favorable a la llibertat econòmica i la responsabilitat individual. El revers d'aquesta moneda ha consistit en la pèrdua de drets laborals i en la implantació de la idea que la pobresa o la riquesa és fruit de l'acció personal. La pobresa és percebuda com una causa de la pròpia incapacitat, mentre que la riquesa és interpretada com el fruit del mèrit personal.

–
La imposició de polítiques neoliberals ha provocat la creació d'una xarxa d'escoles elitistes i ha trencat la idea de l'escola com a ascensor social
 –

Aquest discurs ha propiciat un abandó progressiu del sistema educatiu públic per part dels governs: s'ha aplicat l'eutanàsia a l'escola pública per mitjà de la desinversió, la massificació i la diferenciació de centres segons la clientela social. Les funcions que havien d'assumir les escoles, els instituts i les universitats han deixat de resultar útils: si els centres educatius havien de ser una escola de ciutadania amb una estructura més o menys democràtica i transmissora de valors participatius, en el nou context, l'escola ha passat a ser gestionada com una empresa. Abans, l'alumnat podia percebre l'educació com una possibilitat de promoció social; ara no és més que una estructura de via morta, un dipòsit per infants i adolescents, aparcat mentre les seves famílies treballen sense massa expectatives personals. L'escola pública, an-

teriorment concebuda com una espècie de temple d'accés al coneixement, ha esdevingut una ciutadella assetjada, criticada com a rèmorra del passat per "poc dinàmica" i "anacrònica".

Paral·lelament als intensos processos de segregació urbana associats a l'especulació immobiliària, s'han produït processos de segregació escolar. Això, combinat amb la preexistència d'una xarxa d'escoles concertades, majoritàriament religioses i amb un dret d'admissió diferenciat *de facto*, que no *de iure* (la Llei Orgànica reguladora del Dret a l'Educació de 1985 obliga els centres privats que perceben fons públics a aplicar els mateixos criteris d'admissió que els centres públics), ha propiciat una especialització d'escoles en funció de la classe social. Aquestes es divideixen en centres privats d'elit, centres concertats per les classes mitjanes i escoles públiques de suburbi, on conviuen els descendents de la vella immigració espanyola i la nova immigració extracomunitària. A més, determinades escoles públiques dels centres de les ciutats o amb una comunitat escolar de classes socials elevades han anat adquirint les pràctiques i estratègies de les privades.

En aquest context d'especialització *classista* de les escoles, la política de partits ha atiat la por de les famílies a la convivència amb la nova pobresa. Així, s'han adoptat com a ham electoral algunes propostes procedents del món britànic i nord-americà, com els xecs escolars. Els mitjans de comunicació contribueixen a fer créixer aquests temors amb grans dosis de sensacionalisme, tot dibuixant un panorama catastròfic en què es magnifiquen els índexs de fracàs escolar i els problemes de convivència. Paradoxalment, en canvi, el professorat de l'educació pública està seleccionat d'una manera més rigorosa i hi ha menys problemes disciplinaris que fa una dècada.

Una professió qüestionada

Enmig de tot aquest panorama, existeix un col·lectiu terriblement molestat: el professorat. L'expansió del sistema educatiu espanyol, paral·lel a les esperances de reconstrucció democràtica durant la transició, va atreure un col·lectiu de persones compromeses socialment que compartien uns determinats valors (llibertat, igualtat, cooperació i solidaritat) i que, avui, representen una nosa per als nous plans. Això ha fet que s'activi un discurs hostil a la professió docent per promoure el seu descrèdit. Diversos tertulians influents (Salvador Cardús, Patricia Ganchó, Jordi Barbeta, Salvador Sostres, etc.) han responsabilitzat el col·lectiu del fracàs escolar i l'han acusat de corporati-

vista, indolent, passiu i poc implicat en el treball. Alhora, la seva condició de treballador públic és considerada com un privilegi que provoca el seu acomodament.

IL·LUSTRACIÓ:
François Pagès

S'ha aplicat l'eutanàsia a l'escola pública per mitjà de la desinversió, la massificació i la diferenciació de centres segons la clientela social

La llei d'educació de Catalunya elimina la tradicional autonomia del professorat i el converteix en mer transmissor d'unes directrius superiors

La destrucció de la imatge pública del professorat ha tingut un doble objectiu: la seva desmoralització –per neu-

blegar qualsevol resistència respecte les directrius superiors.

La part més visible d'aquestes *innovacions* ha estat una deserció considerable i preocupant del professorat. I no marxa de l'escola qui vol, sinó qui pot. Precisament, els docents més qualificats i amb major experiència han abandonat l'educació i han optat per altres professions menys exigents psicològicament i més ben valorades. A Anglaterra, per exemple, s'ha generat un dèficit de vocacions docents que fa que les autoritats educatives hagin hagut de recórrer a immigrants –majoritàriament procedents de Sud-àfrica, el Pakistan o l'Índia– per suplir les vacants i que siguin els auxiliars, sense titulació universitària o preparació específica, els que vagin prenent majors responsabilitats en tasques docents. La llei d'educació catalana i el seu desplegament en el Decret d'Autonomia i de Direccions va exactament en la mateixa línia.

De la inoperància al col·laboracionisme

Els discursos pedagògics de l'esquerra –tant el dels socialistes com el dels antics comunistes i el del republicanisme ambigu i tou dominant a ERC– no fan altra cosa que reflectir el seu mateix discurs econòmic i social, caracteritzat per l'acceptació del neoliberalisme radical, molt en la línia de la *tercera via* del laborisme britànic. Aquest es caracteritza per la renúncia als valors d'igualtat i solidaritat i per la restricció de la llibertat a la capacitat de les empreses de dictar la seva agenda econòmica i a la legislació sobre aspectes menors. Els partits d'esquerra no sols han assumit uns valors contraris a la seva tradició, sinó que els han desenvolupat amb una intensitat amb què ni les forces polítiques més conservadores haurien admès. Tant la LEC com el pla Bolonya han estat impulsats amb entusiasme per aquests partits, que a més s'omplien la boca d'una retòrica de defensa de l'eficiència i l'eficàcia.

D'altra banda, el Pacte Nacional per l'Educació (2006) ha tingut com a principal conseqüència –de fet, ha estat l'única mesura del Pacte efectivament implementada– l'aplicació de la sisena hora a primària, unànimement rebutjada pel professorat i per qualsevol investigador en educació que no rebés finançament públic. L'escanyament de l'ensenyament de persones adultes (tot i que les llistes d'espera s'han disparat, no s'ha obert cap centre nou des de l'arribada del govern tripartit a la Generalitat), la demolicció controlada dels estudis nocturns, l'increment del preu de les matrícules universitàries i un pla

traliar tota resistència a l'agenda neoliberal –i una devaluació de la seva imatge pública que el vulnerabilitzi com a col·lectiu. D'aquesta manera, aquells que havien assolit una certa capacitat de lideratge comunitari (mestres i professors solien estar a l'avantguarda de les reivindicacions socials i participaven activament de la vida cultural i política) han vist com s'esvaïa la seva influència, en el marc d'una societat amb valors antagonics als que havien motivat la seva vocació.

De fet, bona part dels canvis presents a la nova llei d'educació de Catalunya (LEC) van destinats a eliminar la seva tradicional autonomia a l'aula i a convertir-los en mers transmissors de directrius superiors. L'avaluació constant de la seva tasca, la rendició de comptes fiscalitzadora, l'erosió dels seus drets, un clima de treball cada vegada més exigent i jerarquitzat, la diferenciació salarial i d'estatus i el reforçament d'unes direccions cada vegada més gerencials tracten de do-

Aula de l'IES Mare de Déu de la Candelera, a l'Ametlla de Mar (Baix Ebre)

-
Arxiu

Bolonya que, a la pràctica, impedeix compaginar estudis i feina també trenquen amb el principi d'igualtat d'oportunitats que havia caracteritzat tradicionalment les esquerres.

En certa mesura, es podria dir que l'acció educativa de les esquerres es redueix al col·laboracionisme amb l'actual paradigma dominant de la societat de mercat. El discurs neoliberal, la compe-

-
Les esquerres han assumit els valors de l'actual paradigma dominant, el neoliberalisme

-
titivitat, l'organització escolar a imatge i semblança de l'empresa privada i la voluntat de bastir una educació diferenciada per classe ha passat a ser *progressista*. En canvi, la defensa dels serveis públics, dels drets laborals del professorat i d'una filosofia igualitarista i democràtica és *corporativisme ranci*. Regna un gran desconcert i orfandat ideològica entre aquells sectors que havien cregut en la institució escolar com a espai de compensació de desigualtats, com a servei públic que permetia que l'individu es dotés de coneixements per reforçar la igualtat d'oportunitats i per conèixer millor el funcionament social.

Curiosament, l'any que deixem enre, el del centenari de l'afusellament de Francesc Ferrer i Guàrdia, ha servit per recordar una altra tradició pedagògica anihilada per la ideologia del mercat i per la desmemòria històrica: l'escola fonamentada en la tradició llibertària que havia de servir per emancipar l'individu de les estructures de dominació.

La sisena hora, una concessió encoberta a l'escola privada

A banda del contingut de l'educació, un altre factor irromp amb força dins el panorama educatiu. Les pressions laborals creixents sobre els pares i mares, que els obliguen a treballar més hores i a ritmes cada vegada més frenètics i que els deixen cada vegada amb menys temps lliure, queden compensades per la progressiva funció de l'escola com a magatzem. Així, els grans debats educatius dels darrers anys s'han centrat en la suposada necessitat d'ampliació horària i de calendari de l'alumnat. A Catalunya, s'ha imposat una sisena hora de permanència als centres de primària, la qual cosa converteix el Principat en la regió europea amb major nombre d'hores de classe anuals per l'alumnat de primària de tota Europa (1.050 respecte a la mitjana europea, d'unes 790).

-
La sisena hora als centres de primària ha servit per incrementar els beneficis de les escoles concertades

-
Això contribueix a devaluar la institució escolar: aquesta no és presentada públicament com un lloc per aprendre, sinó com un espai de confinament generacional, un gueto per a infants i adolescents. Es tracta, a més, d'una mesura amb una forta dosi d'electoralisme i demagògia, ja que, per justificar-la, es bus-

ca el suport d'aquelles persones més perjudicades per l'absència de polítiques laborals justes: com més avall en l'escala social (com més pressió laboral), major pressió per ampliar l'horari i el calendari dels fills.

Però, quins són els interessos autèntics que s'amaguen darrere la sisena hora? A primària –i només a les escoles de Catalunya–, la majoria de centres concertats feien una hora més de classe que les escoles públiques, que en tenien cinc de lectives (tal com succeeix a la majoria d'estats europeus). Això es deu a una concessió feta al govern de Jordi Pujol quan, a mitjans dels anys vuitanta, l'Estat va aprovar la Llei Orgànica reguladora del Dret a l'Educació, que regula el finançament públic de les escoles privades. La patronal d'aquests centres, la major part dels quals de titularitat religiosa, va aconseguir que els centres concertats poguessin disposar d'un finançament extra a partir de quotes que se'ls permetia cobrar a les famílies en concepte d'*hores complementàries*.

Quan el PSC va incloure la sisena hora al programa electoral per les eleccions al Parlament de Catalunya de 2003, ho va fer amb l'excusa d'evitar una presumpta discriminació de l'escola pública (amb cinc hores lectives al dia) respecte a la privada (amb sis hores) i de fomentar la cohesió social. La intenció, però, era una altra. Diverses sentències judicials havien obligat moltes escoles privades que cobraven a part l'hora de més que feien a retornar els diners d'aquestes quotes a les

famílies, ja que es tractava de quotes indegudes. Si s'impartia una hora més al conjunt del sistema educatiu, hi hauria una raó per incrementar el mòdul de concert i, d'aquesta manera, fer créixer el benefici empresarial de les escoles concertades.

La inclusió de la sisena hora en el si del Pacte Nacional per l'Educació –aprovat sense la signatura dels representants dels docents ni de les associacions independents dels partits– va representar un cop molt dur per als mestres de la pública. S'ha reduït l'escola a una funció assistencial, s'ha degradat el clima de convivència escolar, s'ha col·lapsat el sistema de provisió de substitucions i interinatge i, per últim, s'ha alterat greument l'organització interna dels claustres. La valoració de la mesura, segons una enquesta elaborada pel sindicat USTEC-STEs, és contundent: el 84% del personal docent l'eliminaria, només un 9% la considera positiva o molt positiva i el 67% considera que els conflictes relacionats amb la disciplina havien augmentat arran de la seva aplicació. Un estudi posterior, fet en base a les proves de competències bàsiques, demostra que aquells centres que encara no havien implementat la sisena hora obtenien millors resultats que aquells que feia temps que la feien. Altres estudis, elaborats per la Universitat de Girona i per la pròpia inspecció de Girona, han corroborat aquestes conclusions, a més de constatar la irrellevància pedagògica de la mesura.